

**NOI
SUNTEM
VREMEA**

SALVAREA PLANETEI
ÎNCEPE CU MICUL DEJUN

**JONATHAN
SAFRAN
FOER**

Traducere din engleză de
Andreea Călin

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI: DE NECREZUT

1. Cartea sfârșiturilor	13
2. Niciun sacrificiu	17
3. Nu-i o poveste bună	23
4. Know better, no better	29
5. Be leaving, Believing, Be living	35
6. Isterizat	39
7. Meciuri în deplasare	43
8. Cuvântul „Pumn” pe mânușa de box	47
9. Bețe	51
10. Un val	55
11. Feel Like Acting, Act Like Feeling	59
12. Unde încep valurile	65
13. Deschide ochii	73
14. Doar al nostru	83
15. Cu cărțile pe față	85

PARTEA A DOUA: CUM SĂ PREVENIM CEA MAI MARE EXTINCȚIE

16. Grade de schimbare	97
17. Prima criză	99
18. Prima fermă	101
19. Planeta noastră este o fermă a animalelor	103
20. Ritmul creșterii populației noastre este extrem	105

21. Creșterea animalelor pentru hrană este extremă	107
22. Modul în care mâncăm este extrem	109
23. Schimbarea climatică pe care o cauzăm este extremă	111
24. De ce contează gazele cu efect de seră	113
25. Schimbarea climatică este o bombă cu ceas	115
26. Pentru că schimbarea climatică este o bombă cu ceas, nu toate gazele cu efect de seră sunt prioritare	117
27. De ce contează defrișările	119
28. Nu toate defrișările contează la fel de mult	121
29. Zootehnia cauzează schimbarea climatică	123
30. Zootehnia este una dintre cauzele/cauza principală a schimbării climatice	125
31. Va fi imposibil să dezamorsăm bomba cu ceas fără să reducem consumul de produse animale	127
32. Nu toate acțiunile sunt la fel de importante	129
33. Nu toate alimentele sunt la fel	131
34. Cum să prevenim cea mai mare extincție	133

PARTEA A TREIA: SINGURA CASĂ

35. Cartografierea viziunii noastre	137
36. Casa e aproape întotdeauna imperceptibilă	143
37. Întrezăriri ale casei	145
38. Frânturi din noi	149
39. Ipotecarea casei	157
40. O a doua casă	161
41. Sticlă	167
42. Prima casă	173
43. Ultima casă	175

PARTEA A PATRA: GÂLCEAVA CU SUFLETUL

PARTEA A CINCEA: MAI MULTĂ VIAȚĂ

44. Resurse limitate	227
45. Potopul și arca	231
46. Aceasta e întrebarea	239
47. După noi	251
48. Bilet de viață	259
Anexă	273
Note	283
Bibliografie	297
Mulțumiri	337
Notă despre autor	339

1 | Cartea sfârșiturilor

Cel mai vechi bilet de adto al unui stuctgaș a fost scrts în Egiptul antic în urmă cu aproape patru mil de ani.¹ Cel care l-a tradus prima dată l-a intitulat „Galceava cu sufletul a cutva care s-a săturat de viață”. Primul rând sună așa: „Mi-am deschts gura în fața sufletului, ca să îl pot astfel răspunde la ce mi-a spus”.² Pendulând între proză, dialog și poezie, ceea ce urmează este încercarea unei persoane de a-și convinge sufletul să constmă la suicid.

Am aflat despre acest bilet din *The Book of Endings**, o colecție de fapte și de anecdote care include și dorințele lăsate cu limbă de moarte de Virgiliu și Houdini, elegii pentru pasărea dodo și eunuc, precum și explicații privind istoria fosilelor, a scaunului electric și a uzurii morale. Nu eram neapărat un copil cu înclinații morbide, dar am purtat cu mine ani în șir acea carte morbidă.

Cartea sfârșiturilor m-a învățat și că fiecare respirație a mea include molecule din ultima suflare a lui Iulius Cezar. Ideea m-a încântat – compresia magică a timpului și spațiului, puntea între ceea ce părea a fi mit și viața mea în care greblam frunze toamna și jucam jocuri video rudimentare în Washington, DC.

Implicațiile erau aproape incredibile. Dacă tocmai inspirasem ultima răsuflare a lui Cezar (*Și tu, Brutus?*), atunci probabil că o inspirasem și pe cea a lui Beethoven (*O să aud în rai*),

---

* În traducere liberă, *Cartea sfârșiturilor* (n.i.).

și pe cea a lui Darwin (*Nu-mi este deloc teamă să mor*).³ Și pe cea a lui Franklin Delano Roosevelt, și pe cea a Rosei Parks, și pe cea a lui Elvis, și pe cea a pelerinilor și a indigenilor americani care au participat la prima sărbătoare de Ziua Recunoștinței, și pe cea a autorului primului bilet de adio, chiar și pe cea a bunicului pe care nu l-am cunoscut niciodată. Mereu descendent al supraviețuitorilor, mi-am imaginat ultima suflare a lui Hitler ridicându-se prin acoperișul de beton gros de trei metri al buncărului Führerului, prin stratul de nouă metri de pământ german și prin trandafirii călcați în picioare ai Cancelariei Reichului, spărgând apoi Frontul de Vest și traversând Atlanticul, pentru ca mai apoi, după 40 de ani petrecuți pe drum, să ajungă la fereastra dormitorului meu din copilărie, de la etajul doi, unde avea să mă umfle asemenea unui balon de ziua morților.

Iar dacă le-am înghițit *ultimele* suflări, trebuie să le fi înghițit și pe *primele*, dar și toate respirațiile intermediare. Și fiecare respirație a tuturor. Și nu doar pe ale oamenilor, ci și pe cele ale tuturor animalelor: pe ale gerbilului clasei*, care murise când se afla în grija familiei mele, ale găinilor calde încă, pe care bunica le jumulise în Polonia, ultima suflare a ultimului porumbel călător. Cu fiecare inhalare absorbeam povestea vieții și a morții pe Pământ. Gândul acesta mi-a înlesnit o viziune panoramică asupra istoriei: o pânză uriașă, țesută dintr-un singur fir. Când Neil Armstrong a atins cu gheata suprafața lunară și a spus „Un pas mic pentru om...”, el a trimis mai departe, într-o lume fără sunet, prin policarbonatul vizorului său, molecule din Arhimede cu ale sale strigăte de „Evrika!”, în timp ce alerga dezbrăcat pe străzile străvechii Siracuze, după

---

* Gerbil - rozător din regiunile de stepă ale Africii. Unii profesori americani aduc în sala de clasă o cușcă cu un rozător care, prin rotație, este grijit de copii, cu intenția responsabilizării. PETA condamnă această metodă pentru că animalele respective au nevoie de alte condiții de viață, dar și pentru că există cazuri de animale abuzate (n.l.).

ce tocmai descoperise că volumul apei dezlocuit de corpul său în cadă era egal cu greutatea corpului său. (Armstrong avea să lase gheata aceea pe Lună pentru a compensa greutatea rocilor lunare pe care avea să le aducă înapoi cu el.⁴) Când Alex, papagalul african de culoare gri, care fusese dresat să poarte conversații la nivelul unui copil de 5 ani, și-a rostit ultimele sale cuvinte – „Să fii cuminte, ne vedem mâine. Te iubesc” –, el a expirat și gâfâiala câinilor de sanie care l-au tras pe Roald Amundsen pe banchizele de gheață care între timp s-au topit și a eliberat răgetele fiarelor exotice aduse la Colosseum pentru a fi măcelărite de gladiatori.⁵ Ideea că aveam un rost în toate acestea – că nu puteam să scap de rostul pe care îl aveam în toate acestea – mi s-a părut cu adevărat uimitoare.

Sfârșitul lui Cezar a fost și un început: autopsia lui a fost printre primele atestate documentar și de aceea știm că a fost înjunghiat de 23 de ori. Pumnalele de fier au dispărut. Toga lui îmbibată de sânge a dispărut. Curia din Pompei, locul în care a fost ucis, a dispărut, iar metropola din care făcea parte mai supraviețuiește doar prin ruine. Imperiul Roman, care cândva se întindea pe cinci milioane de kilometri pătrați și includea peste 20% din populația lumii și a cărui dispariție era tot atât de inimaginabilă ca și cea a planetei noastre, a dispărut.⁶

E greu să-ți imaginezi un artefact mai efemer al unei civilizații decât o respirație. Dar e imposibil să găsești unul mai durabil.

În pofida faptului că îmi amintesc atât de multe lucruri despre ea, nu a existat o *Carte a sfârșiturilor*. Când am încercat să-i confirm existența, am găsit în schimb *Panati's Extraordinary Endings of Practically Everything and Everybody**, publicată când eu aveam 12 ani. În ea se află informațiile despre Houdini,

---

* Carte apărută și în limba română cu titlul *Cartea sfârșiturilor*, traducere din limba engleză de Octav Ciucă, Editura Orizonturi, București, 2005 (n.r.).

istoria fosilelor și multe alte lucruri despre care îmi aduceam aminte, dar nu și despre ultima respirație a lui Cezar și nici despre „Gâlceava cu sufletul”, de care probabil că aflasem din altă parte. Aceste mici diferențe m-au tulburat – nu pentru că erau în sine importante, ci pentru că amintirile mele despre ele erau atât de clare.⁷

Am fost și mai tulburat când am căutat informații despre primul bilet de adio și m-am gândit la titlu – la faptul că avea un titlu. E destul de stresant să nu ne aducem aminte corect anumite lucruri, dar posibilitatea ca cei care vin după noi să-și amintească greșit de noi este de-a dreptul răvășitoare. Încă nu se știe exact dacă autorul primului bilet de adio chiar s-a sinucis. „Mi-am deschis gura în fața sufletului”, scrie el la început. Dar sufletul are ultimul cuvânt, îndemnându-l pe om „să țină cu dinții de viață”. Nu știm cum a răspuns omul. Este foarte posibil ca gâlceava cu sufletul să se fi încheiat cu alegerea vieții, amânând ultima suflare a autorului. Poate că o confruntare cu moartea a scos la iveală cel mai bun argument pentru supraviețuire. Un bilet de adio seamănă mai mult decât orice cu opusul lui.

2 | Niciun sacrificiu

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, americanii din orașele de pe Coasta de Est și-au stins lumintele la căderea nopții. Ei nu erau efectiv în pericol iminent, scopul măsurii de black-out fiind de a împiedica submarinul german să se folosească de fundalul luminos oferit de oraș pentru a identifica și distruge vasele care țeseau din port.

În timpul desfășurării războiului, black-outurile au fost puse în practică în orașe din toată țara, chiar și în cele aflate departe de coastă, pentru a-i familiariza pe civili cu un conflict ale cărui orori nu erau la vedere, dar pentru a cărui victorie erau necesare acțiuni colective. Pe frontul de acasă, americanilor trebuia să li se reamintească faptul că viața, așa cum o știau, poate fi distrusă, iar întunericul era una dintre modalitățile de a scoate pericolul la lumină. Piloții Patrulilor Aeriene Civile erau încurajați să scruteze văzduhurile de deasupra Vestului Mijlociu pentru găsirea avioanelor inamice, în pofida faptului că niciun avion de luptă german din perioada respectivă nu putea să zboare atât de departe. Solidaritatea era un bun important, cu toate că aceste gesturi ar fi fost prostesți – chiar suicidare – dacă ar fi rămas singurele eforturi depuse.

Al Doilea Război Mondial nu ar fi fost câștigat fără măsurile de pe frontul de acasă, eforturi care au avut atât efecte psihologice, cât și tangibile: oameni de rând au acționat împreună pentru a susține o cauză mai mare. În timpul războiului, productivitatea industrială a crescut cu 96%. Fregatele

de transport marfă Liberty care, la începutul războiului, erau construite în opt luni erau acum finalizate în câteva săptămâni. Vasul SS *Robert E. Peary* – o fregată Liberty făcută din 250 000 de componente, cu o greutate de aproximativ 6 350 de tone – era asamblată în patru zile și jumătate.⁸ Până în 1942, companii care altădată produceau mașini, frigider, mobilier metalic de birou și mașini de spălat fabricau acum tehnică militară. Fabricile de lenjerie au început să facă plasă de camuflaj, mașinile de socotit s-au transformat în pistoale, iar pungile de aspirator, asemănătoare cu plămâni, au fost transplantate în corpurile măștilor de gaze.⁹ Pensionarii, femeile și studenții au intrat în câmpul muncii – multe state și-au schimbat legislația muncii pentru a le permite adolescenților să lucreze.¹⁰ Materialele obișnuite cum ar fi cauciucul, dozele din tablă, folia de aluminiu și cheresteaua erau colectate pentru reutilizare în război. Studiourile Hollywood au contribuit producând jurnale de știri, documentare antifasciste și filme patriotice animate. Celebritățile au încurajat cumpărarea de obligațiuni de război și câteva dintre ele, cum a fost Julia Child*, au devenit spioni.¹¹

Congresul a mărit baza de impozitare prin scăderea nivelului minim de venit impozabil și prin reducerea scutiților și deducerilor personale. În 1940, 10% dintre muncitorii americani plăteau impozit pe venit. Până în 1944, numărul lor se apropiase de 100%. Cotele marginale maxime de impozitare au crescut la 94%, în vreme ce venitul care se califica pentru cotele respective a fost redus până la un multiplu de 25.¹²

Guvernul a impus – și americanii au acceptat – controlul prețurilor la nailon, biciclete, pantofi, lemn de foc, mătase și cărbune. Benzina a fost drastic raționalizată, iar la nivel

---

* Julia Child (1912–2004) a fost un bucătar profesionist american, autoare de cărți de bucate și vedetă TV (n.t).

național a fost impusă o limită de viteză de 56 km/oră pentru a reduce consumul de carburant și cauciuc.¹³ Posterele guvernului american care promovau utilizarea în comun a mașinilor sunau astfel: „Când mergi SINGUR cu mașina, mergi cu HITLER!”¹⁴

Fermierii – cu efective mult reduse și cu mai puține echipamente – și-au sporit producția, iar cei care nu erau fermieri au plantat „grădini ale victoriei”, microferme în curțile din spate și pe parcelele nefolosite. Mâncarea a fost raționalizată, în special produsele de primă necesitate precum zahărul, cafeaua și untul.¹⁵ În 1942, guvernul a lansat o campanie „Împarte carnea”, prin care cerea fiecărui american adult să-și limiteze consumul săptămânal de carne la 1 kg. În Marea Britanie, oamenii mâncau cam jumătate din această cantitate.¹⁶ (O astfel de acțiune colectivă de strângere a curelei a dus la o îmbunătățire generală a sănătății.¹⁷) În iulie 1942, Disney a produs un scurt film animat pentru Departamentul de agricultură al Statelor Unite, *Food Will Win the War*, care clasifica agricultura drept element de siguranță națională. America avea de două ori mai mulți fermieri decât soldații pe care îi aveau puterile Axei. „Armele lor, echipamentele agricole, sunt precum tancurile de pe linia de front a alimentelor: batalioane de combine; regimente de tractoare; divizii de culegători de porumb, săpători de cartofi, mașinării de plantat; coloane de mașinării de mulș.”¹⁸

În seara zilei de 28 aprilie 1942, la cinci luni după bombardarea Pearl Harbour și mult după inițierea războiului în Europa, milioane de americani s-au adunat în jurul aparatelor de radio ca să-l asculte pe președintele Roosevelt vorbind la gura focului, moment în care le-a transmis informații actualizate despre starea războiului și a vorbit despre provocările care îi așteptau, inclusiv despre ce urma să li se ceară cetățenilor:

Nu toți avem privilegiul de a ne lupta cu dușmanii undeva departe în lumea largă.¹⁹ Nu toți avem privilegiul de a munci într-o fabrică de armament sau pe un șantier naval, pe câmpuri, în exploatarea de petrol sau în mine, producând armele sau materiile prime de care au nevoie forțele noastre armate. Dar există un front și o bătălie în care ortocine din Statele Unite – fiecare bărbat, femele sau copil – este în mistune și va avea privilegiul de a rămâne în mistune pe tot parcursul acestui războt. Acest front este chiar aici, acasă, în viețile noastre de zi cu zi și în sarcinile noastre zilnice. Aici, acasă, toți vom avea privilegiul de a renunța la orice confort personal dacă este necesar, nu doar pentru a-i aproviziona pe luptătorii noștri, ci și pentru a menține puternică și sigură structura economică a țării noastre în timpul războtului și după terminarea acestuia. Pentru asta va fi nevoie, bineînțeles, să renunțăm nu doar la lux, ci și la multe alte conforturi personale. Fiecare american total este conștient de responsabilitatea individuală pe care o are... Așa cum am spus ieri în fața Congresului, „sacrificiu” nu este tocmai cuvântul potrivit pentru a descrie acest program de austeritate. Dacă la finalul acestui efort considerabil ne vom fi salvat modul liber de a trăi, nu vom fi făcut niciun „sacrificiu”.

Este o povară imensă să îți se ceară să-i dai guvernului 94% din veniturile tale. Este o provocare semnificativă să îți se raționalizeze produsele alimentare de bază. Este un inconvenient frustrant să nu poți conduce cu o viteză mai mare de 56 km/oră. E ușor enervant să trebuiască să stai noaptea în casă pe întuneric.

În pofida percepției multor americani că războiul era *undeva acolo*, părea rezonabil să li se ceară cetățenilor puțin întuneric, ei fiind în mare parte în siguranță *aici*. Cum l-am privi pe cel care, în timpul unor eforturi considerabile de a salva nu doar milioane de vieți, ci și „modul nostru liber de a trăi”, ar fi considerat stingerea luminilor drept un sacrificiu prea mare?

Bineînțeles că războiul nu putea fi câștigat *doar* prin acel act colectiv – pentru victorie a fost nevoie de 16 milioane de americani activi în armată, de mai mult de 4 trilioane de dolari și de forțele armate din alte peste 12 țări.²⁰ Dar imaginați-vă că războiul nu putea fi câștigat *fără* acest efort. Imaginați-vă că, pentru a preveni zborurile escadrilelor naziste deasupra Londrei, Moscovei și Washingtonului, ar fi fost nevoie de apăsarea nocturnă a întrerupătoarelor. Imaginați-vă că cele 10,5 milioane de evrei rămași în lume nu ar fi putut fi salvați fără aceste ore de beznă.²¹ Cum am fi perceput atunci abandonul de sine al cetățenilor?

Nu vom fi făcut niciun „sacrificiu”.

3 | Nu-i o poveste bună

Pe 2 martie 1955, o femeie afro-americană s-a urcat într-un autobuz în Montgomery, Alabama, și a refuzat să renunțe la locul ei în favoarea unui pasager alb. Orice copil american obișnuit ar putea juca scena cu convingere, așa cum femeia de mai sus ar putea să recreeze și prima sărbătoare de Thanksgiving (știndu-1 semnificația), cum ar putea să arunce sacii de ceai dintr-o barcă de carton (știndu-1 semnificația) și să-și pună un joben din hârtie ca să recite Discursul de la Gettysburg (știndu-1 semnificația).

Ai senzația că știi numele acelei prime femei care a refuzat să se mute în spatele autobuzului, dar probabil că nu-l știi. (Nici eu nu l-am știut până de curând.) Și asta nu e o coincidență sau un accident. Într-o anumită măsură, pentru ca mișcarea de susținere a drepturilor civile să triumfe, a fost nevoie să uităm de Claudette Colvin.

*

Amenințarea principală la adresa existenței umane – fenomenele extreme compuse din superfurtuni din ce în ce mai puternice și mări în creștere, secete tot mai severe și scăderea rezervelor de apă, zone oceanice moarte din ce în ce mai extinse, invazii de insecte dăunătoare și dispariția zilnică a pădurilor și speciilor – nu este o veste bună pentru majoritatea oamenilor.²² În momentele în care criza planetară începe să ne intereseze pe toți, ea atinge amploarea unui război care se

poartă *undeva acolo*. Suntem conștienți de miza existențială și de urgență, dar, chiar și când știm că se poartă un război pentru supraviețuirea noastră, nu simțim că facem parte din el. Acea distanță dintre conștientizare și impactul resimțit poate face acțiunea foarte dificilă chiar și pentru oamenii cei mai atenți și mai implicați politic – cei care chiar *vor* să acționeze.

Când bombardierele îți trec pe deasupra capului, cum se întâmpla în Londra în timpul războiului, este de la sine înțeles că o să stingi toate luminile din casă. Când bombardamentele se petrec în largul coastei, nu e de la sine înțeles că vei face asta, chiar dacă în cele din urmă pericolul este la fel de mare. Iar când bombardamentul are loc dincolo de ocean, poate fi greu de crezut că într-adevăr există vreun bombardament, chiar dacă știi că asta se întâmplă. Dacă nu acționăm până nu simțim criza pe care într-un mod interesant o numim „de mediu” – de parcă distrugerea planetei noastre ar fi doar un simplu context –, toată lumea se va angaja să rezolve o problemă care nu mai poate fi rezolvată.

Perceperea aceluia *acolo departe* al crizei planetare este un efort de imaginație obositor. Este epuizant să contemplăm complexitatea și dimensiunea amenințărilor cărora trebuie să le facem față. Știm că schimbarea climatică²³ este cumva legată de poluare, emisii de carbon, temperaturile oceanelor, pădurile tropicale, calotele glaciare... dar multora dintre noi ne-ar fi dificil să explicăm cum, prin comportamentul nostru individual și colectiv, amplificăm vânturile uraganelor cu aproximativ 48 km/oră sau contribuim la vârtejul de aer polar care face ca la Chicago să fie mult mai frig decât în Antarctica.²⁴ Și ne vine greu să ne aducem aminte cât de mult s-a schimbat deja lumea noastră: nu ne opunem propunerilor de construire a unui zid de apă de 16 kilometri în jurul Manhattanului, acceptăm prime de asigurare crescute și condițiile extreme ale vre-

mii - incendii de pădure care mușcă din zonele metropolitane, „inundații de o dată la 1 000 de ani” care au loc anual, număr-record de decese cauzate de valurile de căldură - toate devenind acum doar starea vremii.²⁵

În afară de faptul că nu e o poveste ușor de spus, criza planetară nici măcar nu s-a dovedit a fi o poveste bună. Nu doar că nu reușește să ne convertească, nici măcar nu reușește să ne trezească interesul. Capacitatea de a captiva și de a transforma sunt ambițiile fundamentale ale activismului și ale artei, motiv pentru care schimbările climatice, ca subiect, au un impact atât de slab în ambele domenii. Este revelator faptul că soarta planetei noastre ocupă un loc și mai mic în literatură decât în conversația culturală în ansamblu, în pofida faptului că majoritatea scriitorilor se consideră în mod deosebit sensibili la adevărurile prea puțin (ne)(re)prezentate ale lumii. Poate și pentru că scriitorii sunt în mod special sensibili la poveștile care „funcționează”. Narațiunile care rezistă în cultura noastră - povești populare, texte religioase, mituri, anumite pasaje din istorie - au intrigi unificate, acțiuni senzaționale cu răufăcători evidenți și eroi, precum și concluzii morale. De unde și impulsul de a prezenta schimbarea climatică - când este prezentată - ca pe un eveniment dramatic, apocaliptic din viitor (mai degrabă decât ca pe un proces gradual care se petrece în timp) și de a zugrăvi industria care folosește combustibilii fosili ca personificare a distrugerii (mai degrabă decât ca pe una dintre multele forțe care necesită atenția noastră). Criza planetară - așa abstractă și eclectică cum este, așa lentă cum este, așa săracă în figuri marcante și momente reprezentative - pare imposibil de descris într-un mod care să fie atât adevărat, cât și fascinant.

*

Claudette Colvin a fost prima femeie arestată pentru că a refuzat să-și cedeze locul din autobuz în Montgomery.²⁶ Rosa Parks, al cărei nume îl cunoaștem majoritatea dintre noi, a apărut după numai nouă luni. Și, când a venit vremea ca Parks să se opună segregării din autobuz, ea nu era, așa cum relatează povestea, doar o croitoreasă epuizată care se întorcea acasă la finalul unei zile lungi. Era o activistă pentru drepturile civile (secretara organizației locale NAACP*) care participase la seminare pe teme de justiție socială, luase prânzul cu avocați influenți și participase la elaborarea strategiei mișcării NAACP. Parks avea 42 de ani, era căsătorită și provenea dintr-o familie respectabilă. Colvin avea 15 ani, era însărcinată cu copilul unui bărbat mai în vârstă, căsătorit, și provenea dintr-o familie săracă. Liderii mișcării pentru drepturi civile – inclusiv Parks – considerau biografia lui Colvin prea imperfectă și caracterul ei prea volatil pentru ca ea să devină eroina mișcării în curs de formare. Nu ar fi fost o poveste suficient de bună.

Oare creștinismul s-ar fi răspândit dacă, în loc să fie răstignit pe o cruce, Iisus ar fi fost înecat într-o cadă? Jurnalul Annei Frank ar mai fi avut la fel de mulți cititori dacă ea ar fi fost un bărbat de vârstă medie ascuns în spatele unui dulap, și nu o fată tulburător de frumoasă ascunsă în spatele unei biblioteci? În ce măsură a fost cursul istoriei influențat de jobenul lui Lincoln, pânza lui Gandhi, mustața lui Hitler, urechea lui Van Gogh, cadența lui Martin Luther King sau de faptul că cele două Turnuri Gemene erau clădirile cel mai ușor de desenat de pe planetă?

Povestea Rosei Parks este un episod adevărat din istorie, dar și o fabulă creată pentru a face istorie. Asemeni fotografi-

---

* Acronim pentru National Association for the Advancement of Colored People, organizație civilă înființată în Statele Unite ale Americii în 1909 cu scopul de a susține drepturile afro-americanilor (n.t.).

ilor celebre²⁷ ale soldaților care înălțau steagul la Iwo Jima, ale celor doi iubiți care se sărutau în fotografia *Le baiser de l'hotel de ville*²⁸ a lui Robert Doisneau și a lăptarului care mergea prin molozul Londrei bombardate, fotografia Rosei Parks în autobuz a fost regizată.²⁸ În spatele ei stă așezat un jurnalist aliat, nu un segregacionist nervos. Și după cum a recunoscut chiar ea mai târziu, ce s-a întâmplat nu a fost la fel de simplu – și de memorabil – ca o femeie obosită căreia i s-a spus să se mute din fața în spatele autobuzului.²⁹ Dar ea a dat viață celei mai inspiraționale versiuni a evenimentelor, pentru că a înțeles puterea poveștilor. Parks a fost curajoasă pentru că a fost eroul poveștii ei, dar și eroică pentru că a fost unul dintre autori.

Istoria în ansamblu este mai mult decât o poveste bună; poveștile bune *devin* istorie. În ceea ce privește soarta planetei – care este și soarta speciei noastre –, aceasta este o problemă profundă. Cum a spus Randy Olson, biolog marin și producător de filme: „Clima este, probabil, *cel* mai plictisitor subiect pe care comunitatea științifică a trebuit să îl prezinte publicului”.³⁰ Majoritatea încercărilor de a ficționaliza criza sunt fie SF, fie desconsiderate ca fiind SF. Există foarte puține versiuni ale poveștii schimbării climatice pe care le-ar putea recrea copiii de grădiniță și nu există nicio versiune care să îi facă să plângă pe părinții lor. În contemplările noastre, pare fundamental imposibil să smulgem catastrofa de acolo departe și să o aducem chiar aici, în inimile noastre. Cum a scris Amitav Ghosh în *The Great Derangement*, „Criza climatică este și o criză de cultură și, ca atare, una de imaginație”.³¹ Eu aș numi-o criză de credință.

---

²⁸ *Sărutul de la hotelul din oraș* (n.1).